

**TAJNA BROJALICA. POVEZANOST SVAKODNEVNE UPOTREBE
BROJALICA SA UPOZNAVANJEM I SAVLADAVANJEM OSNOVNIH
MATEMATIČKIH FUNKCIJA KOD DAROVITE DECE**

Rezime: Proučavanje dečjeg folklora, posebno brojalice u srpskom delu Banata ostalo je na margini naučnih istraživanja. Analizom mnogobrojnih varijanti brojalice, došlo se do zaključka postojanja direktne povezanosti između svakodnevnog upotrebe brojalice sa upoznavanjem i savladavanjem osnovnih matematičkih funkcija poput: deljenja, sabiranja i oduzimanja, podešavanjem i u zavisnosti od određenog broja naglašenih slogova koje određena brojalice sadrži, a koje je neophodno podeliti na broj dece koja učestvuju u brojatici. Takođe, svakodnevna upotreba brojalice direktno stimuliše razvoj govora, dikcije i mašte predškolskog i školskog deteta koji u okviru igrara za decu i kroz brojalice koje im prethode, na spontani i neprimeten način razvijaju svoje jezičke i verbalne potencijale do sopstvenih maksimuma. Zaključak jeste da svi elementi, kao i faktori koji prate dečje kreacije, zajedno utiču na psihofizički, intelektualni i emocionalni razvoj deteta, kao i na njegovu inteligenciju.

Ključne reči: brojalice, dečiji folklor, inteligencija, osnovne matematičke funkcije, slogovi.

Proučavanje dečjeg folklora, posebno brojalice, u srpskom delu Banata ostalo je na margini naučnih istraživanja. Važnost proučavanja ovog zapostavljenog folklornog žanra u Vojvodini činilo nam se u toliko značajnijim jer on nosi u sebi mogućnost za rasvetljavanje i prikaz jednog od najinteresantnijih etnomuzikoloških problema koji se nalazi u tesnoj vezi sa dečijom psihologijom, kao i pripremom dece predškolskog uzrasta, kako bi njihovo učenje proticalo na najprirodniji način, u jednoj slobodnoj i opuštenoj sredini među vršnjačkom grupom dece.

Celokupna prikupljena, snimljena i analizirana muzičko-folklorna građa zasniva se na ličnim terenskim istraživanjima vršenim u više navrata na terenu u periodu 25. 05. 1999. do 16. 01. 2012. u 12 mesta² u srpskom delu Banata.

U sakupljanju muzičko-folklorne građe primenjeno je više naučnih metoda: metoda direktne opservacije, komparativna metoda, metoda intervju a i eksperimentalna metoda.

U kreaciji kakva jeste brojalice, ne treba tražiti smisao reči, već smisao radnje koji se ne nalazi isključivo u njenom tekstu, ni u „prebrojavanju” igrača, kako se nekad verovalo, već u svim njenim elementima koji čine jedan živi organizam.

¹ kristinaps@orion.rs

² Uzdin, Kuštilj, Vojvodinci, Mesić, Jablanka, Pančevo, Dolovo, Banatsko Novo Selo, Zrenjanin, Soćica, Torak i Markovac.

Tajna brojalice i manipulacije poslednjim slogom

U tokom izvođenja brojalice odvijaju se, zapravo, različite koncepcije života, mogli bismo čak reći, od životne važnosti, pri čemu su oba „koncepta” tačna. Jedino i najbitnije od svega jeste: vaša, odnosno dečja svest o mogućnosti biranja svoje „sudbine”, tj. koncepta što naravno, uvek zavisi isključivo od vas, odnosno od dotičnog deteta.

Prvi koncept brojalice jeste taj da je sve unapred određeno, i na koga „padne” poslednji slog, taj ispada iz kruga i „spašava se”, dok ostali ostaju da se „bore”. U prevodu: prihvatanje stvarnosti onakve kakve jeste bez (sopstvene) mogućnosti uticanja na „sudbinu”. To je osnovno pravilo, odnosno inicijalna funkcija brojalice. Ali, postoji i drugi koncept koji takođe poštuje osnovnu funkciju brojalice i ničim je ne narušava, već potvrđuje, odnosno da taj na koga „padne” poslednji slog se zaista „spašava”. Ali, ako neko drugo, starije dete ume dobro da broji, odnosno da udesi tu tzv. sudbinu u svoju korist, a opet očiglednu „slučajnost” koja se odvija pred očima svijui, onda to dete poznaje **tajnu brojalice**. On će umeti da je „podešava” prilikom svakog svog narednog izvođenja. To dete shvata da, ako zna neku brojalicu koja se „pada baš na njega”, postoji velika, skoro nepogrešiva mogućnost da samog sebe „spase”. Drugim rečima: znanjem i umećem za ono što želi, a to je da svakako bude u prednosti u odnosu na ostale, uspe da „spase” samog sebe pravom brojalicom koja može da se „podesi”. Samo je potrebno otkriti **tajnu brojalice** i njeno podešavanje samome sebi. Ne umeju sva deca to da postignu, jer ne znaju ili još uvek nisu naučili puno toga. Za to je potrebno znati: mnoge brojalice, matematiku, logiku, slogovno razdvajanje, imati ubedljivost interpretacije brojalice, brzo razmišljati i još mnogo toga. Upravo u svemu prethodno navedenom leži **tajna brojalice**, u znanju svih pobrojanih veština kao i onih nepobrojanih, ali podrazumevajućih.

U brojalicama se „putem humora određuje na koga je red da izađe i na koga da žmuri, a poraženi igrač sve to drugarski prihvata, bez galame realizuje svoju ulogu, ostvaruje se tačnost, razvija osećaj za fer igru, poštuje se disciplina, ukazuje se na dječje mane sa željom da se one iskorijene, razvijaju svest o potrebi za kolektivnim životom, nastoji se uticati kod dječjih masa na formiranje volje, vladanja i karaktera. Brojalice su djelotvorne u mijenjanju ljudskih duša.”³

Borba se vodi svakodnevno za nešto, za prevlast u nečemu, za dominaciju unutar grupa, pa čak i na igralištu za decu. Deca se svakodnevno dokazuju sami pred sobom i pred drugovima kroz igru. Svesni tajne brojalice deca u nekim delovima Makedonije ne koriste ustaljene termine poput: „бројам, броенка, песна, приказна” kako nazivaju brojalicu u Bitoli i Bitolsko, već u Krivopalanečko koriste termin „баење” i kažu: „ајде да се баемо”, što u prevodu znači bajaranje, odnosno opčinjavanje živih bića.⁴ Ta vekovna opčinjenost brojalicom i njenim postojanim efektom opčinjavanja drugih traje do današnjih dana.

³ DODA, Ismailj: *Vaspitno-obrazovna funkcija albanskih dečjih brojalice*, Rad 37. Kongresa SUFJ, Plitvička jezera, 536–541.

⁴ BOŽINOVA, Dragica: *Македонските броеници – континуитет, трансформации, иновации*, Rad 37. Kongresa SUFJ, Plitvička jezera, 529–535.

Eliminacija jednog deteta na osnovu brojalice, prema jednom veoma rasprostranjenom etnološkom mišljenju „podseća nas na primitivne tabue da sudbinski izoluju jednog bolesnog člana ili prestupnika zajednice, ili na proces kroz koji označava sudbinsko određivanje žrtve u jednom ritualu žrtvovanja.”⁵

Tajna brojalice i jeste u tome: da, ako želiš „preživeti” i biti „spasen”, moraš zaista želeti da se to i desi, uzeti „život” u svoje ruke, a ne prepustiti se sudbini i da neko drugi odlučuje o tvom „životu”. Tajna brojalice je u logičnom znanju i umeću brojanja, u prilagođavanju na druge igrače, njihov promenljivi broj, u tom skoro magičnom prebrojavanju i neprimetnoj „manipulaciji” poslednjim slogom, ali u svoju korist. Baš kao što je zapazio jedan od informatora Bojan Jovanović: „Svako dete imalo je svoju brojalicu. Uvek je bila svađa oko toga ko će da broji, jer taj koji broji je u mogućnosti da njega prvog izbacе ako zna neku brojalicu koja se pada baš na njega.”⁶ Taj koji zna je svakako superiorniji u odnosu na neko mlađe dete, na primer uzrasta 4 godine. To neko starije dete jeste svesno sopstvenog uticaja na „promenljivost” sudbine, ako zna kako se, i na koji način manipuliše brojalicom, i kako će tu promenljivost u svoju korist izazvati onda kada je njemu data prilika da broji „svoju” brojalicu. Zato je potrebno da se „najpre steknu osnovna znanja, veštine i navike u pokretima prstiju u brojalicama i savlađivanje metrike.”⁷

Drugi pomenuti koncept podrazumeva svesnost o načinu manipulacije i prilici da, kada ti je data šansa da „namestiš” jer znaš brojalicu koja se „pada” na tebe, i da je podesiš u odnosu na broj dece. Tu priliku treba iskoristiti i spasiti se. Spasiti se svojim znanjem, umećem, obabirom, prilagođavanjem, uverljivošću interpretacije, slogovnim ili glasovnim razdvajanjem, preciznošću, manipulacijom poslednjeg sloga, podizanjem intonacije, usporavanjem tempa interpretacije i logikom. Baš kao i u stvarnom životu: prepoznati priliku i zgrabiti je za sebe.

Kako bismo bili što jasniji i precizniji, pokušaćemo da objasnimo na veoma poznatom i rasprostranjenom primeru rumunske brojalice „Din oceanul Păcific”, jer je lak, prepoznatljiv i očigledan.⁸

⁵ ANIKIN, V. P.: загадки и детский фольклор ,поговорки ,Русские народные пословицы, Moscova, 1957, 113–115.

⁶ Informator Bojan Jovanović, KT9-A, privatna arhiva.

⁷ DODA, Ismailj: *Vaspitno-obrazovna funkcija albanskih dečjih brojalice*, Rad 37. Kongresa SUFJ, Plitvička jezera, 536–541.

⁸ Primer je snimljen u selu Kuštilj, opština Vršac.

DIN OCEANU-L PACEFIC

(cca ♩=104) Dorina Miclea, 8 ani,
Coștei, 15.09.2002

Din o - cea - nu-l Pa - ce - fic,
A ie - șit un pe - ște mic.
Și pe coa - da lui scri - a,
leși a - fa - ră dum - nea ta.

Zamislimo situaciju sa troje dece na igralištu, na primer. Jedno od te dece koja još stoje u krugu čekajući „prst sudbine”, sam JA, ili ste VI, i data nam/vam je prilika da brojimo.

Dolazi momenat: sada moram da znam brojalicu koja se „pada” baš na mene, kako bi se spasila/spasio. Ovu brojalicu počinjem da brojim od sebe kako bih sam sebe spasio:

JA		Osoba X		Osoba Y	
1. Din	o-	1. cea-	nul	1. Pa-	ce-
2. Fic	(pauza)	2. A	ie-	2. șit	Un
3. Pes-	Te	3. mic.	(pauza)	3. Și	Pe
4. Coa-	Da	4. lui	scri-	4. a,	(pauza)
5. Jeși	a-	5. fa-	ră	5. dum	Nea
TA!	(pauza)				

Ovo je lak primer koji može naučiti i malo dete u svoju korist da upotrebi, ali samo kada je u igri 3 igrača, a brojanje krene od sebe. Matematički gledano, ili muzički predstavljeno, u ovoj brojatici ima ukupno 16 teza, tj. naglašanih dobi, a tri igrača. Ruka onoga koji broji ide samo na naglašenu dob prema saigraču, dok nenaglašene dobi izgovarajući nenaglašeni slog padaju sa rukom slobodno u „vazduh”. Ako postoji 3 igrača, a treba, uslovno rečeno „podeliti” 16 teza, to znači da će svaki igrač „dobiti” 5 naglašanih dobi, jer $3 \times 5 = 15$, a $15 + 1 = 16$. Kad se brojatica ovako tabelarno, odnosno linearno prikaže (a ne u krugu u kojem stoje

deca), ubrzo se uviđa da je reč o najjednostavnijim matematičkim radnjama, odnosno kombinaciji množenja – deljenja i sabiranja do 20. Ako deca koja igraju ove vrste igara i brojalice, znaju da podele, npr. njih troje devet jabuka ili bombona, takođe znaju vrlo dobro da će svako od njih dobiti ukupno po tri bombone. To je podela na ravne časti i svako dobija isti deo. Ali, ako kojim slučajem bude deset bombona koje opet njih troje treba da podeli, oni znaju da će nekom pripasti jedna više. Odnosno, dvoje od njih će dobiti po 3, a jedan će dobiti 4 bombone, jer je „pala” baš na njega. Tako je i u brojalicama, nije ovde reč o „sudbini”, već o čistoj logici i matematici i slogovno-muzičkom skandiranju. Ko od dece sazna za tajnu brojalice, veoma spontano kroz brojalicu savlada i tablicu množenja do broja 4, 5 kao i sabiranje, a ujedno svakako oseti životno „oduzimanje”, pogotovo ako u odnosu na drugara ostane bez te četvrte bombone, ili u ovom slučaju, poslednjeg 6. sloga u brojatici, kojeg je neko već, stariji i pametniji, namenio sebi kako bi se „spasio”. Ovaj primer je možda suviše očigledan, znači da treba doslovno naučiti ovu brojalicu i u kombinaciji sa tri igrača početi brojanje od sebe, da bi mogao sebe da izbaciš i spasiš.

A šta ako želimo da impresioniramo krug dece da znamo neku „tešku” i „dugačku” brojalicu, a da očigledno, već maestralno i velikodušno ne krenemo brojanje od sebe, već čak i pitamo saigrača sa koje strane da krenemo brojanje (a znamo da je to u kombinaciji sa 3 igrača potpuno svejedno). Evo jednog čuvenog primera vekovno stare brojalice „Echete, bechete” koja je zabeležena u mnogim radovima i na mnogim meridijanima.

Smatramo da njen opstanak nije slučajan, pošto je funkcionalno veoma upotrebljiva, a njene triole sa početka zvuče skoro magijski poput „Ab-ra-ka, da-bra-ka”, „či-ri buu, či-ri baaa” kao u priči *Ali Baba i 40 razbojnika*, poput nekih čarobnih reči ili bajaranja, vrlo brzo ćemo shvatiti zašto i danas opstaje na mnogim dečijim igralištima i zašto je skoro svi generacijski kolektivno pamte. Ako ja (ili vi) kao igrač počinjem da brojim (pritom ostajemo u igri sa tri igrača radi lakšeg objašnjenja brojalice i njene manipulacije slogovima), veoma je važno da ovu brojalicu obavezno krenete da brojite od nekog drugog, kako bi poslednji slog pao na vas. Sa koje god strane, odnosno saigrača da počnete da brojite, bilo sa leva na desno, ili s desna na levo, njen poslednji slog će pasti na vas, i vi ćete se spasiti na veličanstven, skoro teatralan i magičan način. Ova brojatica dugo traje i zvuči veoma melodično, ima glavne aktere: lopova i plen, koji njega – onog koji broji – tj. vas – ukradu. Zatim ga vežu pa ga ispituju, kome je prodao „plen”, on mora da prizna, i na kraju i prizna. A vi onako izmanipulisani, nakon takve brze akcije, slušajući priču brojalice koja vas vodi kroz uzbuđujuću akciju, skoro dramu šta će biti do kraja sa njim i sa lopovima, poslednji slog se zaustavlja tačno na veštog brojača koji čak ovu brojalicu nije ni krenuo od sebe, a spasio se. Sudbina ili nešto više? Kako za koga... Vi birate hoćete li večito ostati izmanipulisani četvorogodišnjak, mlađi brat, komšija, ili ćete jednog dana i vi saznati tajnu brojalice, i sa navršenih 5, 6 ili 7 godina biti sasvim sposobni da brojite u svoju korist.

ECHETE, BECHETE

Todorel Raşa, 48 de ani
Toracu Mic, 12.01.2012

(cca ♩=96)

E - che - te, be - che - te, Țu - că mă-n cur,
Vin jân - da - rii ș' mă fur.
Doi mă lea - gă, doi mă-n trea - bă:
C'e-ai fă - cut cu ia - pa nea - gră?
Am vin - du - t-o la doi hoji,
Fugi dra - c'e da - că poți.

Poslednji slog u brojatici - sudbinski momenat i manipulacije njime

Kada beležimo brojalice na terenu, svakako ono što uvidamo je da postoje razne varijante brojalice koje vrlo često podsećaju na neku koju smo već čuli, ali je malo „izmenjena”. Načini do kojih dolazi do tekstualnih promena u brojalicama od brojalice sa razumljivim tekstom do brojalice sa potpuno nerazumljivim tekstom, detaljno su objašnjeni u doktorskoj disertaciji pod nazivom: „Tipologia folclorului Românesc al copiilor din Banatul sârbesc. Numărătorile”.⁹ Pored već proverenih i „fiksiranih brojatica” koje igrač-dete zna, postoje i one brojalice koje ću, uslovno rečeno, nazvati „podesive”. Ovaj termin ćemo uslovno upotrebiti i posebno naglasiti da bilo koja brojatica može biti „fiksirana”, ali u isto vreme i „podesiva”. Sve to zavisi od trenutne volje i sposobnosti igrača da „udesi” „sudbinski momenat” prema svom nahodjenju, da nas obmane raznim sredstvima koje je kroz igru savladao bilo sa već unapred pripremljenom brojalicom koja se „pada” baš na njega, zatim počevši

⁹ Doktorska disertacija, autor Kristina Planjanin Simić: *Tipologija rumunskog dečijeg folklora u srpskom Banatu. Brojalice*, Nacionalni muzički univerzitet u Bukureštu, Rumunija, 2014. (Teză de doctorat, autor Kristina Planjanin Simić: *Tipologia folclorului Românesc al copiilor din Banatul Sârbesc. Numărătorile*, Universitatea națională de muzică din București, 2014)

od povišene intonacije poslednjeg sloga, kao i ubrzanja tempa poslednjeg stiha (ako unapred zna ishod brojanja te brojalice i na koga će pasti poslednji slog), ali i putem usporavanja tempa izvedene brojalice (gde dolazi do psihičke napetosti) i u isto vreme onaj koji broji zapravo „kupuje” vreme. Na taj način on je u mogućnosti da poslednji stih brojalice „podesi” prema sebi, da je momentalno proširi, promeni tj. prilagodi jezičkim sredstvima koji su njemu poznati, odnosno koje je savladao: da slovo razdvoji poslednju reč poslednjeg stiha, da slogovno proširi poslednji stih dodavanjem i umetanjem novih reči uz usporavanje tempa, tj. „kupovinom vremena”, kako bi mogao da brojalicu uobliči i prekomponuje sebi u korist. O tome svedoče mnogobrojne varijante sakupljene za ovaj rad.

Da poslednji slog može biti, jak, ekspresivan, naglašen, zvučan, eksplozivan, to ćemo pronaći u mnogobrojnim radovima o brojalicama gde poslednji slog i njegova teatralna zvučnost dolaze do izražaja. To je odlučujući momenat igre koji gotovo svi autori primećuju.

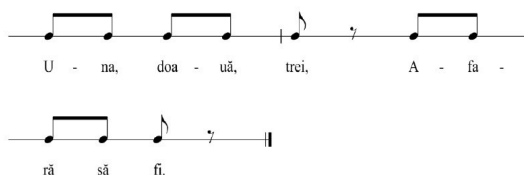
Tako Elly Bašić u svom radu kaže da taj „...akcioni vrhunac, realiziran slogom 'buf... tj. 'poanta' ... koja će poslednjim slogom zabljesnuti, zazvečati ili asociirati kod slušaoca udar timpana: cvaj, pis, buf, zvrc, tus, draus, cvik, bum, pok kreč... najdramatičniji momenat – poslednji slog – onaj – koji pokazuje 'ti si taj koji loviš' biće u ritmu, u pokretu, i u samom tekstu najjače akcentovan. I ne samo taj poslednji slog – „poanta”, već i samo kretanje u poantu dinamički priprema taj – poslednji slog.”¹⁰

Ali upravo naglašena intonacija i taj „prst sudbine” koji neko upire sa podignutom intonacijom na vas, svakako da može da vas uzbudi, zbuni i „zaledi” na trenutak kada se zaustavi baš na vama, ako vi, na primer, imate svega 5 godina. Taj neko koji broji, u tom trenutku, na način koji je gore opisan, zapravo manipuliše povišenom intonacijom na poslednjem slogu, kako bi sve saigrače ujedno uzbudio, zbunio i ubedio ih u ishod brojalice. Tim poslednjim izrečenim teatralnim slogom treba da se odredi ko će žmuriti u igri, i ujedno ubediti dete – „žrtvenika”, da je „prst sudbine” tako hteo. Evo, svi smo „mi” tu, sve je jasno, a taj poslednji slog je još i zvučan, glasan i očigledan. To će biti prikazano nizom narednih primera. Njihovi skoro identični tekstovi, a opet različito podešavani i manipulirani krajevi, u zavisnosti od prilike, tj. broja igrača i želje onoga koji broji, kao i njegovog umeća da brojalicu „udesi”, pokazaće nam jasno kako se vrši manipulacija poslednjim slogom u brojatici. To i jeste razlog zašto se čak i akcentuacija nekih reči podređuje metričkom akcentu.¹¹

Ako uporedimo poslednje stihove primera brojalice: „O găină nătătă”, odnosno „O găină rătătă”, i „Merge Ana”, uvidećemo da im je poslednji stih skoro identičan, ali uz neke neznatne razlike. Upravo te „neznatne” razlike ukazuju nam na manipulaciju koja se sprovodi samo nekoliko trenutaka pred poslednji slog. Kako? Vrlo lako, ako ste naučili da u brojatici „sudbinu” nose pametno raspoređeni slogovi, koji će „padati” po deci onako kako onaj koji broji „namešta” da se desi.

¹⁰ BAŠIĆ, Elly: *Brojalica, melografski problem dječjeg poetskog stvaralaštva*, Rad 3. Kongresa SUFJ, Cetinje, 1958, 241– 253, 246.

¹¹ Opširnije o tome u: Doktorska disertacija, autor Kristina Planjanin Simić: *Tipologija rumunskog dečijeg folkloru u srpskom Banatu. Brojalice*, Nacionalni muzički univerzitetu u Bukureštu, Rumunija, 2014. (Teză de doctorat, autor Kristina Planjanin Simić: *Tipologia folclorului Românesc al copiilor din Banatul Sărbesc. Numărătorile*, Universitatea națională de muzică din București, 2014)

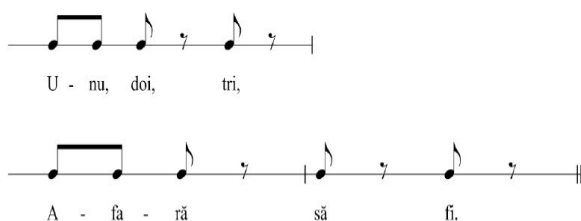
Brojevima ispod slogova ispisani su brojevi teza, a iznad su slogovi koji nose ove teze. Pre ovog, poslednjeg stiha u svim nabrojanim brojalicama preposlednji stih glasi: „unu, doi, trei” ili „una, doua, trei”, ili „una doua, tri” koji poput generalne probe i pauze koja sledi, onom koji broji daje dovoljno vremena da stane i isplanira **u trenutku** kako i na koga će pasti poslednji slog. Kako? Jednostavno, na više načina, sve u zavisnosti od umeća interpretatora, tj. onoga koji broji. Uporedimo poslednje stihove sakupljenih brojatica i načine, odnosno rešenja koje su sprovodili naši informatori na terenu:

A-	fa-	rā	sā	fii.
1.	/	2.	/	3.

Ukoliko mu je potrebno tri udara, teze, pokreta ruke. Međutim, ukoliko mu je potrebno samo jedan naglašeni slog više, tj. 4 teze, dete će brzo odreagovati i:

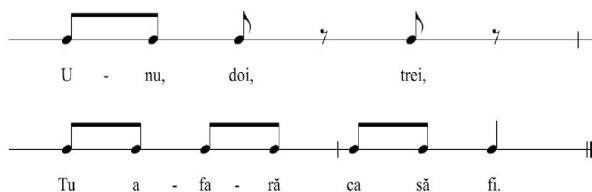
A-	fa-	rā	sā	fii.
1.	/	2.	/	3.

a) „razvući” postojeći tekst i umesto 3 naglašene dobi dobiti brzo četvrtu:

A-fa-ră să fii (gde je ritmičkom naglasku podređena akcentuacija teksta) ili neprimetno ubaciti jedan slog više, kao na primer:

A-	fa-	ră	să	fii.
1.	/	2.	3.	4.

b) Tu a-fa-ră ca să fii.

Tu	a-	fa-	ră	ca	să	fii.
1.	/	2.	/	3.	/	4.

Ovaj primer je uspeo i da „popravi” akcentuaciju i podesi je sa ritmičkom, i „doda” još jedan slog, tj. „A-fa-ra CA sa fi” i „podesi” opet brojalicu prema sebi dodajući naglašenu reč „ca”.

Postoji i još jedan primer koji je na drugi način „udesio” poslednji stih, a rezultat je isti, tj. ima 4 naglašena sloga:

c) (A)-fa -ră tu să fii.

(A-)	fa-	ră	tu	să	fii.
1.	/	2.	3.	/	4.

Iz gore navedenih primera jasno nam je dato do znanja da su rešenja mnogobrojna, a da su kroz prethodne primere prikazane samo neke od mogućnosti manipulacijom poslednjeg sloga.

Isti je slučaj i sa brojalicama na srpskom jeziku. Veoma popularna brojlica je „Puca šerif iz pištolja”.

Njen veoma prepoznatljiv tekst završava sa: „Slovo a, slovo i, ispadaš iz igre ti.”¹²

Is-	pa-	daš	iz	ig-	re	baš	ti.
1.	/	2.	/	3.	/	4.	5.

Ali, ako nam fali još 2 teze, evo kakvo nam je rešenje ponudio Daniel Petru, tj. ubacio je nove reči „baš to” i ritmički to rešio ovako:

PUCA ŠERIF IZ PIŠTOLJA

Daniel Petru, 8 ani,
Doloave, 13.01.2012

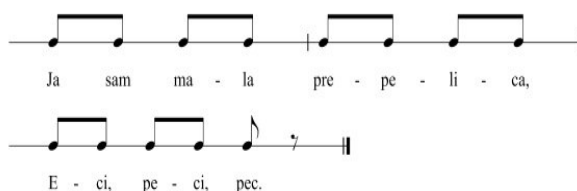
(cca ♩=120)

Pu - ca še - rif iz pi - što - lja,
u - bi dva - naest ka - u - bo - ja.
Slo - vo a, slo - vo i,
Is - pa - daš iz ig - re baš to ti.

Is-	pa-	daš	iz	ig-	re	baš	to	ti.
1.	/	2.	/	3.	/	4.	5.	6.

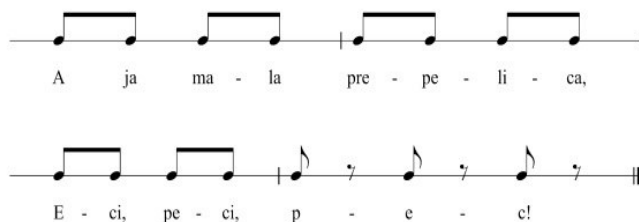
Isti je slučaj sa veoma rasprostranjenom i popularnom brojalicom na srpskom jeziku „Eci, peci, pec”.

¹² Planjanin, Kristina: *Srpske i rumunske dečije pesme u svetlu komparativnih istraživanja*, Novi Sad, Maj 2000. Seminarski rad, Biblioteka Akademije umetnosti, Novi Sad (u rukopisu).

Ako uporedimo ova dva izvođenja od strane dva deteta – Dorina Miklea iz Kuštilja i Daniela Petrua iz Dolova, shvatićemo da je dete koje je izvelo malo izmenjenu brojalicu to učinilo tako da bi „dobio” dve dobi više tj. da bi pomerio „prst sudbine” za dva mesta.

Informator Daniel Petru iz Dolova ne dodaje nov tekst tj. nove reči ili slog, već postojeću poslednju reč „pec” slovno razdvaja na P-E-C i na taj način proširuje brojalicu sa dodatne 2 teze, tj. pomera „prst sudbine” za dva mesta.

S obzirom da ova brojalicu ima 13 slogova ukoliko učestvuju dvoje dece, a brojalicu započinje od drugog deteta koji ne broji, „prst sudbine” će pasti na dete koje broji. Kao što je već prethodno prikazano: onaj od kojeg se kreće brojanje, on će i ispasti i „spasiće se”, ukoliko u brojalicu učestvuju 2 igrača. Ali, ukoliko u brojalicu učestvuju troje dece¹³ i ukoliko dete koje broji brojalicu ne počinje od sebe već bilo kog drugog deteta, dete koje broji ovu brojalicu kako bi podesio da se „padne” poslednji slog na njega, on ne ubacuje nove reči, odnosno tekst, već slovno razdvaja poslednju reč, na slova: P-E-C. Svako slovo poslednje reči ove brojalice, sa usporenim tempom intepretacije, povišenom intonacijom i pogodnom akcentuacijom, pomeriće prst „sudbine” neprimetno, ali krajnje ubedljivo za dva mesta sa novokomponovane 2 teze. Tačno koliko je potrebno detetu koji broji ovu popularnu brojalicu, a pritom, brojalicu nije krenuo da broji od sebe. Ipak, dete koje broji uspeva na ovaj način da proširi brojalicu sa slovnim razdvajanjem poslednje reči i uspeva da „spase” sam sebe. Upravo je tako to izveo inteligentno, neprimetno, a ipak teatralno gore pomenuto dete Daniel Petru iz Dolova, u brojalicu „Eci, peci, pec”. Proširenja poslednjeg stiha mogu biti razna u najrazličitijim kombinacijama.

Dete kroz svakodnevnu igru sa vršnjacima, prilagođavajući se raznim faktorima koji nisu stalni, počevši od broja dece koja učestvuju u igri (koju brojalicu

¹³Obično se tada izbegava da se brojalicu krene od sebe jer je manipulacija suviše očigledna.

bi trebalo brojati), preko različitog uzrasta procenjuje koga treba obmanuti, neko mlađe dete ili starije koje je već postalo svesno načina manipulisanja u brojalicama i *tajne brojalice*, oni procenjuju, igraju se i trude se da uvek budu najveštiji, najbrži, najpametniji, da dominiraju, da „prežive”. Sa svojim raznim umećima koje su razvili, stečenim veštinama i znanjima, u toj većitoj igri najboljih, polako ovladavaju i malim sitnim „prevarama” na očigled sviju. Oni polako polazeći od želje za psihičkom dominacijom kroz upotrebu brojalice, preko jezičke manipulacije i podešavanja poslednjeg sloga, u toj svojoj skrivenoj nameri to i uspevaju na kraju brojalice u sudbinskom momentu manipulacije poslednjim slogom brojalice. Svi nabrojani elementi odražavaju se i na ritam brojalice, a na terenu nam se prikazuju razne varijante brojalica. Te razne varijante brojalica predstavljaju, zapravo, razna rešenja istog problema, tj. želje: da budu najbolji, superiorniji, tj. da sebe „spasu”, da „prežive”. Na taj način, igrajući se, oni svakim danom postaju sve bolji, brži i veštiji, snalažljiviji i približavaju se svetu dominantnih – svetu odraslih. Ali sve to savladavanje navedenih „prepreka” mogu da postignu *isključivo u grupi*. Jer „igra sa vršnjacima podrazumeva međusobne odnose jednakih. To je sa jedne strane oslobađajuće, jer se dete oslobađa potčinjenosti prema odraslom, ali sa druge zahteva posebne napore u ostvarivanju sopstvenog identiteta i socijalnog položaja među drugima koji se za to takođe bore. Za dete je poziv da se uključi u igru više nego prilika za bavljenje privlačnom aktivnošću, koja za njega ima egzistencijalni smisao.”¹⁴ Kada bismo prikazali sukcesivno kako se sve do sada navedene pojave nalaze u uzročno-posledičnoj vezi, ovako bi izgledao: želja za „preživljavanjem”, „spasavanjem”, što predstavlja za decu motivaciju, tj. dominaciju kroz jezičku manipulaciju slogovima u toku brojalica – u ritmičku promenu poslednjeg stiha/sloga u toku interpretacije brojalice.

Želja za dominacijom u vršnjačkoj grupi podrazumeva određeno znanje i veštine, između ostalog i brojanja, tj. poznavanja brojalica i *tajne brojalice*, a samim tim i savladavanje određenih jezičko-ritmičkih elemenata kroz interpretaciju brojalica kao i njihovih očiglednih trenutnih „podešavanja” koji su prikazani nizom primera i varijanti prikupljenim za ovaj rad. Sve ovo potvrđuje da, zapravo, dečja želja za psihičkom dominacijom u vršnjačkoj grupi može se ostvariti, i ostvaruje se određenim sredstvima – kroz jezičku interpretaciju brojalica kao i transformaciju i podešavanje poslednjeg stiha ili sloga u brojalici, a da jezička interpretacija brojalice direktno utiče na ritmičku u datom trenutku interpretacije brojalice (funkcionalnom trenutku beleženja određene brojalice).

Ovo je jedan od objašnjenja zašto se broj metroritmičkih obrazaca u brojalicama, pa čak i kada je reč o njihovim varijantama toliko razlikuje. Sve ovo se, naravno, upravo odražava na *dužinu trajanja brojalice*, tj. različit broj metroritmičkih obrazaca. Razlog za to zašto on nije stalan je njegova najčešća podesivost određenoj prilici, tj. brojanju brojalice, tj. eliminacije nekog – „žrtvovanju” nekog „drugog” (najčešće mlađeg) deteta, koji nije svestan da je izmanipulisan veštim brojanjem nekog starijeg deteta. Ta podesivost i podešavanje

¹⁴ Kamenov, Emil: *Dečja igra, vaspitanje i obrazovanje kroz igru*, Zavod za udžbenike, Beograd, 2009, 37.

čak i dečje brojalice određenoj situaciji znači inteligenciju, snalaženje, preživljavanje, označava većitu borbu za „opstanak” u dečjoj igri, kasnije u igri odraslih ljudi tokom celog života.

U okvirima zajednički određenih pravila vršnjačke grupe, nametnuti svoje mišljenje, stav i biti superiorniji smatra se socijalnim uspehom. Zato je i druženje sa vršnjacima savršen uvod u školu, jer svako u nečemu prednjači, u fizičkom ili u psihičkom smislu, u nekom trenutku igre. Igranje dečjih igara i korišćenje brojalice savršena je igra za savladavanje raznih „prepreka” koje im na isti način donosi i, život kao, odraslim bićima. Borba za dominacijom i superiornošću, večita je borba i, kao takva, nikad ne prestaje, pa čak ni među decom svakodnevno na dečjim igralištima, a brojalice predstavlja samo naivan odraz te večite dečje, tj. ljudske borbe za superiornošću, što je, zapravo, borba za prevazilaženje samog sebe.

Ono što brojalicu karakteriše i, svakako, u mnogome odvaja od drugih dečjih kreacija, jeste njena multifunkcionalnost, kao i uticaj svih njenih prikrivenih elemenata na celokupan razvoj dečjeg bića. Želja dece za psihičkom dominacijom u grupi, u toku izvođenja brojalice utiče na jezičku (re)interpretaciju iste, na već mnogobrojne detaljno prikazane načine u toku ovog rada.

Jezička (re)interpretacija i adaptacija određene brojalice koja nosi određen broj potencijalnih naglašenih slogova, adaptira se (naglašeni slogovi se prvo dele, a zatim dodaju ili oduzimaju u datom trenutku u poslednjem stihu) u odnosu na broj igrača-dece koji učestvuje u brojatici. Nekada, čak, dolazi do spajanja dve brojalice u jednu, ili do naglog skraćivanja određene brojalice, odnosno njene trenutne adaptacije itd. To svakako određuje i ritam zabeležene brojalice, koji je u vidu potencijalnih rešenja u okvirima ritmičkih tabela prikazane od strane Konstantina Brailoju u čuvenoj studiji o dečjem ritmu.¹⁵

Dečji folklor i njegova svakodnevno praktikovanje od strane dece ukazuje na njegovo blagotvorno dejstvo na celokupan razvoj, psihofizički i intelektualni, svakog deteta ponaosob, čiji se potencijal najbolje ostvaruje u okvirima vršnjačke grupe dece.

Analizom mnogobrojnih varijanti brojalice, došlo se do zaključka i direktne povezanosti svakodnevne upotrebe brojalice sa upoznavanjem i savladavanjem osnovnih matematičkih funkcija poput: deljenja, sabiranja i oduzimanja, podešavanjem u zavisnosti od određenog broja naglašenih slogova, koje određena brojalice sadrži, a koje je neophodno podeliti na broj dece koja učestvuju u brojatici. Ove osnovne matematičke funkcije deljenja, dodavanja (sabiranja) i oduzimanja slogova, deca spontano i neprimetno savlađuju kroz svakodnevnu upotrebu brojalice. Činjenica je da uzroci nepravilnog izgovora glasova kod dece predškolskog uzrasta mogu biti različiti: od psihičke smetnje, loše govorne navike, do oboljenja govornih organa i dr. Upravo dečji folklor, a posebno svakodnevno upražnjavanje brojalice, predstavlja prevenciju u spečavanju istih kroz izgovor slogova, jednosložnih, dvosložnih i višesložnih reči, kao i kraćih rečenica. Takođe, slovnim i slogovnim odvajanjem reči u interpretacijama brojalice, dete podstaknuto igrom i borbom za svoj socijalni status u vršnjačkoj grupi, kao i željom za

¹⁵ Brăiloiu, Constantin: *Ritmul copiilor*, Opere, vol. 1, Ed. Muzicală, București, 1967.

dominacijom u okviru vršnjačke grupe, upućeno je da na najprirodniji način uči u jednoj slobodnoj i opuštenoj sredini među drugom decom. Na taj način deca ponavljajući i učeći jedni od drugih, svakodnevno jezički i govorno korigujući sami sebe, u svakodnevnoj (re)interpretaciji raznih varijanti brojalice, verbalno se razvijaju i jačaju govorni aparat. Umesto da se otklanjaju uzroci govornih poremećaja kao i njegove posledice kod određene dece sa smetnjama, umesto da se dete podstiče od strane logopeda ili odrasle osobe u kolektivu da određene sadržaje ponovi, kada je do određenih oštećenja već došlo, treba imati na umu da do takvih potencijalnih oštećenja i ne dođe. Upravo dečji folklor omogućava prevenciju, pa čak i moguću kurativu u lečenju razvojnih neurolingvističkih poremećaja. Na to nam ukazuju istraživači iz drugih naučnih disciplina.

Takođe su poznati podaci istraživanja koji pokazuju da je umeće pričanja u pozitivnoj vezi sa umećem čitanja.

„Mnogobrojne dodirne tačke usmenog i pisanog govora delimično objašnjavaju prednost dece koja umeju da razumeju govor i da govore u kasnijem učenju čitanja. Taj zadatak je uveliko olakšan fonološkim, leksičkim, morfološkim i sintaksičkim sposobnostima koje već poseduju. Prema tome, razvoju usmenog govora treba pridati odgovarajući značaj u pripremanju male dece za čitanje.”¹⁶

Zagledani u brojalicu, shvatićemo da ne postoji bolja priprema deteta za život, pogotovo u predškolskom uzrastu, nego što su upravo ove forme. Samo dete koje se svakodnevno igra može izrasti u samostalno ljudsko biće, emocionalno, socijalno, radno, kreativno i inteligentno.

Svakodnevna upotreba brojalice i igara za decu direktno stimuliše osećaj za ritam kod dece, razvoj govora, dikcije i mašte predškolskog deteta, tj. stimuliše razvoj svakog deteta ponaosob da spontano i neprimetno razvija sopstvene intelektualne potencijale do maksimuma. Dečja igra, baš kao i brojalice, za decu je egzistencijalno bitna i u isto vreme oslobađajuća aktivnost. Iako je njihov sadržaj i postojanje naoko veoma očigledan, uobičajen i svakodnevan, pravo značenje i njihova uloga postojanja veoma je skrivena, a vrednost i značaj njihovog svakodnevnog izvođenja od strane dece nemerljiva je sa bilo kojom drugom ljudskom aktivnošću u periodu odrastanja deteta. Svi elementi kao i neizostavni faktori koji prate dečje kreacije utiču na psihofizički, intelektualni i emocionalni razvoj deteta kao i na inteligenciju dece. Jednom izgubljena prilika da se detinjstvo proživi u najprirodnijem obliku, kroz dečje igre i brojalice, ne može se nadoknaditi.

¹⁶ Grupa autora: *Govor u predškolskoj ustanovi (Le Langage au prescolaire, Guide pedagogique)*, Gouvernement du Quebec, Ministre de l'Education, 1982, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1998, 78.

Kristina Planjanin Simic, PhD
Preschool Teacher Training College
Kikinda

**THE SECRET OF COUNTINGS, A LINK BETWEEN EVERYDAY USE OF COUNTINGS
WITH LEARNING AND MASTERING BASIC MATHEMATICAL
FUNCTIONS OF GIFTED CHILDREN**

Summary: The research of children's folklore, especially the countings in the Southern Banat area (Serbia), has remained a less frequented domain in the studies of specialists. In light of analyzing the many versions of countings, a conclusion was reached as to the existence of a direct relationship between daily usage of countings and mastering of the main mathematical operations such as division, addition or subtraction, adjustments with regard to the number of accentuated syllables – which is necessary to divide to the number of players. Daily usage of countings stimulates speech, diction and children's imagination, leading to an enhancement of their verbal and linguistic potential. All these elements, as well as the factors contributing to children's creations harmonically influence the psychophysical, intellectual and emotional development of the child, as well as his or her intelligence.

Keywords: countings, children's folklore, inteligency, main mathematical operations, syllables.

